

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ενάντια στο θράσος και την απαιδευσιά των ρατσιστών

«Το φαινόμενο που ξενίζει περισσότερο στη σύγχρονη εποχή είναι η αύξηση των ενστίκτων που διχάζουν τους λαούς. Η απίστευτη εξέλιξη των συγκοινωνιών στον κόσμο μείωσε τις γεωγραφικές και τις πνευματικές αποστάσεις ακόμη και ανάμεσα στους πιο απομακρυσμένους λαούς, όμως, στον αντίποδα άνοιξαν ρήγματα ανάμεσα στους λαούς και μέσα στους λαούς. Όλοι οι λαοί συνδέθηκαν στενά με την παγκόσμια οικονομία και τον παγκόσμιο πολιτισμό, εξαπλώθηκε η ιδέα της ειρήνης και πολλαπλασιάστηκαν οι πολυσχιδείς οργανωμένες προσπάθειες για σύγκλιση των λαών, όμως παράλληλα εμφανίστηκε η παράξενη τάση για επιστροφή στην οικονομική και πολιτική απομόνωση και η αναζωπύρωση του μίσους ενάντια σε κάθε ξένο και διαφορετικό».

Με τα παραπάνω λόγια αρχίζει ένα βιβλίο που τιτλοφορείται *Φυλή και Πολιτισμός* και εκδόθηκε στη Λειψία το 1915. Η ομοιότητα όσων περιγράφονται παραπάνω με όσα συμβαίνουν στις αρχές του 21ου αιώνα δεν είναι καθόλου τυχαία, αλλά αντίθετα υπογραμμίζει την καθοριστική σημασία που έχουν συγκεκριμένες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες στην εμφάνιση και διάδοση ρατσιστικών θεωριών και στη χρήση τους στην πολιτική πράξη και στην καθημερινή ζωή.

Ο συγγραφέας του βιβλίου Friedrich Hertz σημειώνει στο τελευταίο κεφάλαιο: «Μόνο αφελείς άνθρωποι μπορούν να απορούν για την ανθεκτικότητα ορισμένων αντιεπιστημονικών –και, μάλιστα, παράλογων– απόψεων απέναντι σε όλα τα επιχειρήματα που μας

παρέχουν ο ορθός λόγος και η εμπειρία. Οι έωλοι ισχυρισμοί αντέχουν απέναντι σε όλες τις επιθέσεις του ορθού λόγου επειδή θεμελιώνονται σε μια συγκεκριμένη βούληση, που τις περισσότερες φορές είναι αποτέλεσμα οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων. Κλασικό παράδειγμα αποτελούν οι ρατσιστικές θεωρίες, των οποίων η, συνήθως, υλιστική φύση ενδύεται το μανδύα της κοσμοθεωρίας».

Σήμερα δεν έχουμε να προσθέσουμε σχεδόν τίποτε σε όσα είχαν παρατηρήσει οι ιδιαίτερα διορατικοί κοινωνικοί επιστήμονες των αρχών του 20ού αιώνα σε σχέση με την άνοδο των ρατσιστικών ιδεών. Χρειάζεται όμως να σημειωθεί ότι, ενώ η ρατσιστική επιχειρηματολογία παραμένει στον πυρήνα της αναλλοίωτη, οι σύγχρονοι κοινωνικοί επιστήμονες ελάχιστα χρησιμοποιούν τις αναλύσεις και τις εμπειρίες εκείνης της εποχής, προσποιούμενοι συχνά, από άγνοια ή από έναν ιδιότυπο επιστημονικό ναρκισσισμό, ότι έχουν να αντιμετωπίσουν ένα εντελώς νέο φαινόμενο που συνδέεται με τη, δήθεν πρωτοφανή σε έκταση, μετανάστευση και την, επίσης δήθεν πρωτοφανή, ανάδειξη των πολιτισμικών διαφορών σε κύριο χαρακτηριστικό διάκρισης των ανθρώπων. Η αλήθεια είναι ότι ούτε η οικονομική υποδούλωση του μεγαλύτερου τμήματος του πλανήτη σε λίγες ισχυρές χώρες, ούτε ο συνακόλουθος ξεριζωμός και η μετανάστευση εκατομμυρίων ανθρώπων, ούτε ο ρατσισμός που θεμελιώνεται στην αρνητική αξιολόγηση της πολιτισμικής διαφορετικότητας αποτελούν κάτι το εντελώς νέο. Έχουν υπάρξει και παλαιότερα, και τα τραγικά αποτελέσματα μιας πολιτικής που ενέχει στοιχεία ρατσισμού ή, ακόμη χειρότερα, που θεμελιώνεται στο ρατσισμό, είναι γνωστά, αν και συστηματικά τον τελευταίο καιρό γίνονται αντικείμενο αμφισβήτησης και υποκύπτουν στη λήθη.

Με απύθμενο θράσος ξεκινάει ένας από τους αποστόλους του ρατσισμού, ο Houston Stewart Chamberlain, τον πρόλογο στην πρώτη έκδοση (1898) του βιβλίου του *Τα Θεμέλια του 19ου Αιώνα* ομολογώντας: «Ο χαρακτήρας αυτού του βιβλίου οφείλεται στο γε-

γονός ότι ο συγγραφέας του είναι ένας απαιδευτος άνθρωπος. Ακριβώς από αυτήν την απαιδευσιά άντλησε το θάρρος για ένα εγχείρημα, μπροστά στο οποίο όσοι είναι καλύτεροι από αυτόν θα έπρεπε να διστάσουν και να υποχωρήσουν», για να απαντήσει καταφατικά λίγο αργότερα στο ρητορικό ερώτημα, αν είναι σωστό «να αναλάβει ένα σημαντικό καθήκον ο δυσφημισμένος, σήμερα, ερασιτεχνισμός».

Είναι απαραίτητο να υπογραμμιστεί σήμερα ότι το αντιεπιστημονικό «ερασιτεχνικό» πόνημα βρήκε τότε πολυάριθμους αναγνώστες, αλλά παρ' όλα αυτά ήταν πολλοί οι λόγιοι της εποχής που θεωρούσαν ότι δεν υπήρχε λόγος έγκαιρης, και ενεργούς αντιμετώπισης τέτοιων ερασιτεχνών. Μερικές δεκαετίες αργότερα η κοινωνία βίωσε με τραγικό τρόπο τις επιπτώσεις του εγχειρήματος των ανθρώπων που υπερηφανεύονταν για το θράσος και την απαιδευσιά τους. Η σχετική υπόμνηση είναι απαραίτητη επειδή σήμερα σε όλο τον κόσμο, δηλαδή και στην Ελλάδα, γινόμαστε πάλι μάρτυρες τόσο του απύθμενου θράσους των ρατσιστών που συγγράφουν στα μέτρα τους την ιστορία όσο της εισόδου τους στα κοινοβούλια. Το ερώτημα που τίθεται μπροστά σε όλους και όλες είναι: Σε τι οφείλεται το γεγονός ότι παρά το τεράστιο πλήθος των εμπειριών αντέχουν και πάλι απέναντι σε όλες τις επιθέσεις του ορθού λόγου οι έωλοι ισχυρισμοί, επηρεάζοντας αρνητικά την πολιτική ζωή και τη συμπεριφορά πολλών ανθρώπων; Στο ερώτημα αυτό έρχεται να απαντήσει το βιβλίο *Η Παγκοσμιοποίηση του Ρατσισμού*.

Επιστήμονες από πολλές χώρες εντυφούν, μακριά από μονοδιάστατες ερμηνείες, στα κοινωνικά φαινόμενα και στις διαδικασίες που γεννούν το ρατσισμό, φωτίζοντας ιδιαίτερα τις σημαντικές για το θέμα κρυφές πλευρές των επίσημων πολιτικών πρακτικών που συμβάλλουν στην εξάπλωσή του. Το βιβλίο ως κοινό εγχείρημα ανθρώπων από τόσες χώρες αναδεικνύει το γεγονός ότι ο ρατσισμός σήμερα υπάρχει πράγματι σχεδόν σε ολόκληρο τον κόσμο.

Ταυτόχρονα όλες οι συμβολές στον τόμο αυτό αποδεικνύουν ότι, παρά την εξάπλωσή του σε ολόκληρο τον κόσμο, ο ρατσισμός σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι αναπόσπαστο μέρος της ανθρώπινης φύσης ή της ανθρώπινης κοινωνίας, αλλά ότι, αντίθετα, είναι πολύ συγκεκριμένες οι συνθήκες που παρέχουν το απαραίτητο υπόστρωμα για την εμφάνισή του και είναι επίσης πολύ συγκεκριμένες οι πράξεις και οι παραλείψεις που επιτρέπουν την ανάπτυξη και την εξάπλωσή του.

Γι' αυτό το βιβλίο αποτελεί ένα εργαλείο στα χέρια όσων αντιλαμβάνονται ως επείγουσα την ανάγκη αντιμετώπισης της βαρβαρότητας του ρατσισμού και υιοθετούν στην επιστημονική τους δραστηριότητα και στη ζωή τους ανάλογη στάση και πρακτική.

Γιώργος Τσιάκαλος
Θεσσαλονίκη, Απρίλιος 2008